

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Firusa Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish..... Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market..... Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba..... Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махмадризоевна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

BLOKCHEYN TEKNOLOGIYALARI YORDAMIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI O'ZGARTIRISH

KarabayeV Rustam Zafarovich

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti,
AKT sohasida iqtisodiyot va menejment
fakulteti yo'nalishi bo'yicha 3-kurs talabasi

Saïtkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li

Iqtisodiyot fanlari doktori, Toshkent axborot
texnologiyalari universiteti, AKT sohasida iqtisodiyot
va menejment fakulteti dekani

Annotatsiya: Ushbu maqolada blokcheyn texnologiyalarini raqamli iqtisodiyotda qo'llashning dolzarb mavzusi ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, tadqiqot mavjud tadqiqotlar va nashrlarni tahlil qilish va biznesning turli sohalarida blokcheyndan foydalanish misollarini ko'rib chiqishga asoslangan. Ishning asosiy maqsadi blokcheyndan foydalanishning qiyinchiliklari va istiqbollarini aniqlash, shuningdek, uning iqtisodiy jarayonlarga ta'sirini baholashdir. Masalan, blokcheyndan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklari batafsil ko'rib chiqiladi, shuningdek, uni samarali amalga oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish uchun blockchain texnologiyalarining potentsiali to'g'risida xulosalar va keyingi tadqiqotlar uchun mumkin bo'lgan yo'nalishlarni belgilaydi.

Kalit so'zlar: blokcheyn texnologiyalari, blokcheyn, raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish, raqamli iqtisodiyot, samarali amalga oshirish, iqtisodiy jarayonlar.

Abstract: This article discusses the current topic of the use of blockchain technologies in the digital economy. The study is based on an analysis of existing research and publications, as well as on the consideration of examples of the use of blockchain in various business areas. The main purpose of the work is to identify the challenges and prospects of using blockchain, as well as to assess its impact on economic processes. The advantages and disadvantages of using blockchain are discussed in detail, as well as recommendations for its effective implementation. In conclusion, the conclusions about the potential of blockchain technologies for the transformation of the digital economy and identifies possible areas for further research.

Key words: blockchain technologies, blockchain, transformation of the digital economy, digital economy, effective implementation, economic processes.

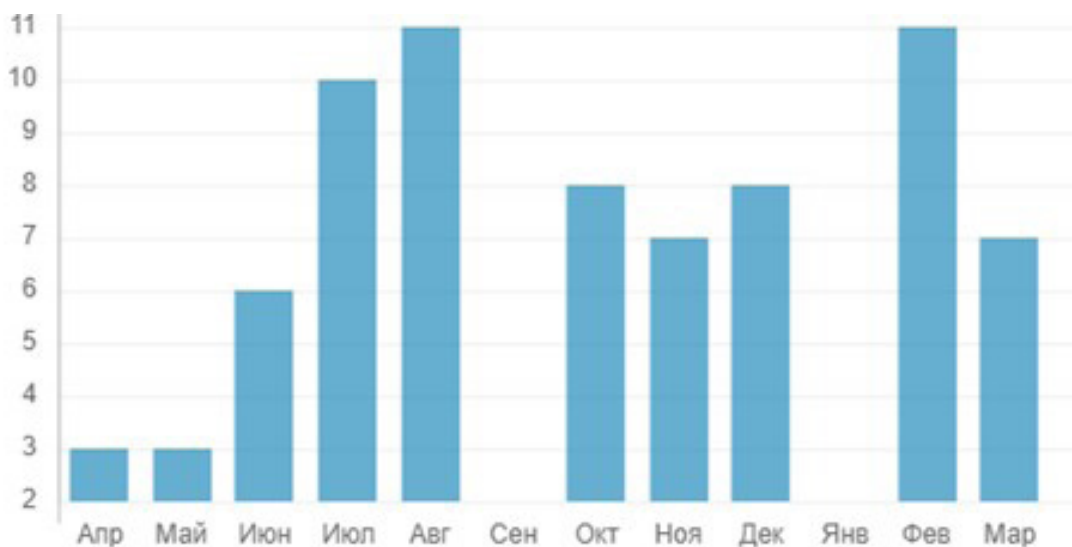
Аннотация: В данной статье рассматривается актуальная тема применения блокчейн-технологий в цифровой экономике. Более того исследование основано на анализе существующих исследований и публикаций, а также на рассмотрении примеров использования блокчейна в различных сферах бизнеса. Основной целью работы является выявление вызовов и перспектив применения блокчейна, а также оценка его влияния на экономические процессы. Например, подробно рассматриваются преимущества и недостатки использования блокчейна, а также предлагаются рекомендации по его эффективному внедрению. В заключение выводы о потенциале блокчейн-технологий для трансформации цифровой экономики и обозначает возможные направления для дальнейших исследований.

Ключевые слова: блокчейн-технологии, блокчейн, трансформация цифровой экономики, цифровая экономика, эффективное внедрение, экономические процессы.

KIRISH

Bugungi kunda aksariyat mamlakatlar raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga katta qiziqish bildirmoqda va blokcheyn texnologiyasi, xususan, iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida rivojlanib, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish infratuzilmasini yaratmoqda. Blokcheyn texnologiyasi turli sohalarda, jumladan, iqtisodiyot va davlat boshqaruvida rivojlanmoqda. Ushbu maqolada blokcheynning tabiati, uning ishlash mexanizmlari va asosiy iqtisodiy jihatlari muhokama qilinadi. Xususan, jamiyat va biznesda blokcheyndan foydalanishning zamonaviy yo'nalishlari, uning kamchiliklari va afzalliklari, shuningdek, uni amalga oshirish muammolari ko'rib chiqiladi. Iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlarida texnologiyani joriy etish yo'nalishlari o'rganilmoqda.

1-rasm: Blokcheyn texnologiyalarini yuklab olishlar soni¹

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish markazlashtirish, ishonchsizlik va ishtirokchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning murakkabligi muammolarini hal etishi, shuningdek, iqtisodiy faoliyatning turli sohalarida shaffoflik, samaradorlik va xavfsizlikni oshirish imkonini beradi.

Bu gipoteza blokcheyn texnologiyalari raqamli iqtisodiyot ishtirokchilari duch keladigan qiyinchiliklarni yengish uchun asosiy vosita bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Uning ta'kidlashicha, blokcheyn markazsizlashtirish, tizimlarning barqarorligi va ishonchligini ta'minlashi, shuningdek, jarayonlarning avtomatlashtirilishi va samaradorligini oshirishi mumkin. Ushbu gipotezani tasdiqlash yoki rad etish uchun raqamli iqtisodiyotning turli sohalarida blokcheyn texnologiyalarini tadqiq qilish va amaliy sinovdan o'tkazish talab etiladi. Bu afzalliklar, kamchiliklar, amalga oshirish narxini tahlil qilish, shuningdek, xavfsizlik va tartibga solish masalalarini ko'rib chiqishni o'z ichiga olishi mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Olimlar Styuart Xaber va V. Skott² Stometta 1991-yilda blokcheyn texnologiyasini tasvirlab berishdi. Ular raqamli hujjatlarni buzishdan qochish uchun vaqtni belgilash uchun vosita yaratishni maqsad qilgan. Ular himoyalangan zanjir tizimini ishlab chiqdilar. Keyinchalik Merkle daraxtlari texnologiyaga birlashtirilib, zanjirni bir nechta hujjatlarni bir blokka ulash qobiliyati bilan yanada tuzilgan qildi. U ko'plab ma'lumotlar bloklarini saqlaydi, ularning har biri o'zidan oldingi blokning bir qismidir. Eng yangi rekord butun rekord tarixini o'z ichiga oladi. Tizim mukofot sifatida o'zgartirilmaydigan Hashcash-ga asoslangan tanga olish orqali ishladi. Keyin token foydalanuvchilar o'rtasida o'tkazilishi mumkin edi. 2008-yilda Satoshi Nakamoto taqsimlangan daftar nazariyasini ishlab chiqdi. U blokcheyn tizimini dizaynini takomillashtirish orqali o'zgartirdi. U ishlab chiqqan dizayn hali ham kripto tranzaksiyalari ma'lumotlarini saqlash uchun foydalanilmoqda.

1 <http://kras-science.ru/jour/index.php/nk/article/view/71>

2 <https://cryptomus.com/uz/blog/how-does-a-blockchain-technology-work>

TADQIQOT NATIJALARI

O'qish³ O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotida blokcheyn texnologiyalari quyidagi usullar yordamida amalga oshirilishi mumkin:

- **Hujjatlar va qonunchilikni tahlil qilish:** O'zbekistonda blokcheyn texnologiyalari bilan bog'liq qonunlar, qoidalar va strategiyalar kabi rasmiy hujjatlarni o'rganish. Bu davlat va uning blokcheyn rivojlantirish rejalari rasmiy pozitsiyani tushunishga yordam beradi⁴.
- **Hukumat loyihalarida blokcheyndan foydalanish bo'yicha tadqiqotlar:** O'zbekiston davlat sektorida blokcheyn texnologiyalari allaqachon qo'llanilgan yoki qo'llanilishi rejalashtirilgan loyihalar haqidagi ommaviy axborotni tahlil qilish va o'rganish. Bunga elektron ovoz berish, raqamli identifikatsiya, davlat xizmatlari va boshqalar sohasidagi loyihalar kirishi mumkin.
- **Ekspert interv'yulari:** O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotida blokcheynning hozirgi holati va istiqbol-larini tushunish uchun davlat amaldorlari, akademik ekspertlar, tadbirkorlar va boshqa manfaatdor tomonlar bilan suhbatlar o'tkazing.
- **Loyihalar va startaplar tahlili:** O'zbekistondagi blokcheyn loyihalari va startaplarni o'rganish, ularning muvaffaqiyati, muammolari, istiqbollari va raqamli iqtisodiyotga ta'sirini baholash. Bu biznes modellari, texnik yechimlar va loyiha natijalari tahlilini o'z ichiga olishi mumkin.
- **Boshqa mamlakatlar bilan qiyosiy tahlil:** Boshqa mamlakatlar tajribasini o'rganing, ayniqsa, ularning raqamli iqtisodiyotida blokcheyn texnologiyalarini faol rivojlantirayotgan mamlakatlar. Qiyosiy tahlil O'zbekiston sharoitida qo'llanilishi mumkin bo'lgan afzalliklar, kamchiliklar va saboqlarni aniqlashga yordam beradi.

O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotida blokcheyn texnologiyalari bo'yicha tadqiqotlar:

1. Davlat yordami:

"O'zbekiston-2030" strategiyasi blokcheyn texnologiyalarini iqtisodiyotning davlat xizmatlari, sog'liqni saqlash, ta'lim, logistika va boshqalar kabi turli tarmoqlariga joriy etishga qaratilgan. Blokcheyn yechimlarini ishlab chiqish va joriy etish bilan shug'ullanuvchi Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish markazi tashkil etildi. Kriptovalyutalar muomalasini va kriptobirjalar faoliyatini qonuniylashtiradigan "Kripto aktivlar to'g'risida"gi qonun qabul qilindi.

2. Blokcheyn texnologiyalaridan foydalanishga misollar:

- **Davlat xizmatlari:** Elektron hujjat aylanishi tizimi: blokcheyn hujjat aylanishi xavfsizligi va shaffofligini ta'minlash uchun qo'llaniladi. Ko'chmas mulk huquqini ro'yxatga olish tizimi: blokcheyn markazlashtiril-magan ko'chmas mulk reestrini yaratish uchun ishlatiladi. Davlat xaridlari tizimi: Blokcheyn xaridlarning shaffofligi va samaradorligini ta'minlash uchun ishlatiladi.
 - **Sog'liqni saqlash:** Tibbiy yozuvlarni saqlash tizimi⁵: Blokcheyn tibbiy yozuvlarning xavfsizligi va max-fiyiligi ta'minlash uchun ishlatiladi. Dori vositalarini kuzatish tizimi: Blokcheyn dori vositalarining kelib chiqishi va sifatini kuzatish uchun ishlatiladi.
 - **Ta'lim:** Diplom berish tizimi: Blokcheyn xavfsiz raqamli diplomlarni yaratish uchun ishlatiladi. Hujjatni autentifikatsiya qilish tizimi⁶: Blokcheyn diplom va boshqa hujjatlarning haqiqiylikni tekshirish uchun ishlatiladi.
 - **Logistika:** Yuklarni kuzatish tizimi: Blokcheyn ta'minot zanjiri bo'ylab yuklarning harakatini kuzatish uchun ishlatiladi. Bojxona rasmiylashtiruv tizimi: blokcheyn bojxona tartib-qoidalarini soddalashtirish uchun ishlatiladi.
3. **Blokcheyn texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari:** Xavfsizlikni oshirish: blokcheyn ma'lu-motlarni ruxsatsiz kirishdan yuqori darajada himoya qiladi. Shaffoflikning oshishi: blokcheyndagi barcha tranzaksiyalar o'zgarmas jurnalda qayd etiladi, bu esa barcha jarayonlarning shaffofligini ta'minlaydi. Xarajatlarni kamaytirish: Blokcheyn biznes jarayonlarini optimallashtirish va xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi. Samaradorlikni oshirish: Blokcheyn tezroq tranzaksiyalarni amalga oshirish va operat-sion samaradorlikni oshirish imkonini beradi.
4. **Qiyinchiliklar va to'siqlar:** Ogohlikning yo'qligi: Ko'p odamlar va tashkilotlar blokcheyn texnologiya-sining afzalliklari haqida bilishmaydi. Infratuzilmaning yetarli emasligi: blokcheyn texnologiyalarini rivoj-lantirish rivojlangan IT infratuzilmasini talab qiladi.
- **Tartibga solish:** kriptovalyutalar muomalasini va kriptobirjalar faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy bazani ishlab chiqish zarur.

3 O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar bo'yicha davlat qo'mitasi (2020). "O'zbekiston blokcheyn yo'l xaritasi 2019-2021", https://invest.gov.uz/storage/files/Blockchain_Roadmap_ENG.pdf

4 <https://uzbekistan.gov.uz/uz/o-uzbekistane/natsionalnye-strategii-i-programmy/strategiya-tsifrovoy-transformatsii-2030/>

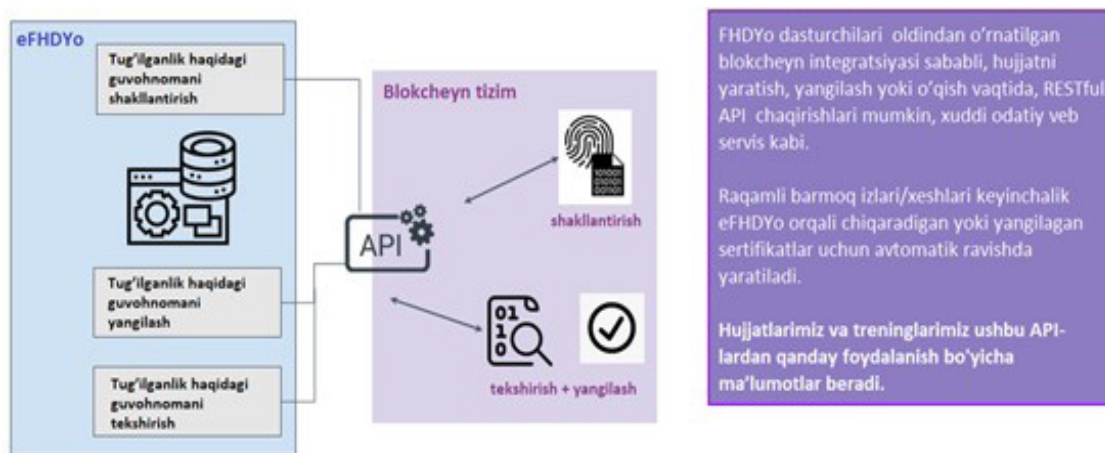
5 <https://www.gazeta.uz/ru/2022/08/26/blockchain/>

6 <https://uzdta.uz/>

So'nggi o'n yillikda "raqamli iqtisodiyot" tushunchasi ko'plab mamlakatlarda ilmiy hamjamiyat va amaliy faoliyatda keng tarqaldi.

Iqtisodiy globallashuv sharoitida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi raqamli inqilob va bozor ishtirokchilari uchun axborot rolini yordamchidan asosiy resursga aylantirish uchun asos bo'ldi.⁷ Raqamli iqtisodiyotga o'tish quyidagi jihatlarida namoyon bo'ldi: biznes-jarayonlarni raqamlashtirish va sanoat korxonalari, xizmat ko'rsatish tashkilotlari, davlat organlari va moliya institutlari faoliyatiga raqamli texnologiyalarni joriy etish. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi iqtisodiy jarayonlar samaradorligini oshirish, raqobatbardoshlikni oshirish, bozor ishtirokchilari o'rtasidagi tarmoq o'zaro ta'siri va bozor ishtirokchilari faoliyati uchun imkoniyatlarni kengaytirish hisobiga sinergik effektlar ko'rinishida xo'jalik yurituvchi subyektlarga aniq foyda keltiradi. Bozor ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik va raqamli to'lov tizimlari va raqamli moliya institutlaridan foydalanish orqali biznes imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, ular raqamli to'lov tizimlari va raqamli pullardan foydalanish orqali biznes imkoniyatlarini kengaytirishni o'z ichiga oladi. Iqtisodiy faoliyatning barcha sohalarida raqamli texnologiyalar faol rivojlanayotganiga qaramay, ularning imkoniyatlari, afzalliklari va kamchiliklari hali to'liq o'rganilmagan. Nazariyachilar ham, amaliyotchilar ham raqamlashtirish istiqbollari va raqamli texnologiyalarga o'tish bilan bog'liq yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflar haqida bahslashishda davom etmoqda. Iqtisodiyotning strategik muhim tarmoqlarida, xususan, quyidagi yo'nalishlarda raqamli texnologiyalarga o'tish bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan xavflar Blokcheyn texnologiyasi iqtisodiyotning strategik muhim tarmoqlarida, xususan, moliya va bank faoliyatida qo'llaniladi.

2-rasm: Xalq uchun yaratilgan blokcheyn texnologiyasidan foydalanish misoli⁸

Blokcheyn texnologiyasi biznesning turli sohalarida keng ko'lamli ilovalarga ega. Turli sohalarida blokcheyndan foydalanishning bir nechta misollarini ko'rib chiqaylik:

- **Moliyaviy sanoat:** Blokcheyn xavfsiz va shaffof moliyaviy tizimlarni yaratish uchun ishlatiladi. Misol uchun, blokcheyn xavfsiz va tezkor tranzaksiyalarni amalga oshirish, xalqaro to'lovlarda vositachilarni yo'q qilish va Bitcoin kabi raqamli valyutalarni yaratish uchun ishlatilishi mumkin.
- **Ta'minot va logistika:** Blockchain ta'minot zanjirini kuzatish, haqiqiylikni tasdiqlash va tovarlar sifatini nazorat qilish uchun ishlatilishi mumkin. Bu ta'minot zanjirida samaradorlik va ishonchni oshiradi hamda tovarlarni qalbakilashtirish va qalbakilashtirishning oldini oladi.
- **Sog'liqni saqlash:** Tibbiyot sohasida blokcheyn tibbiy ma'lumotlarni saqlash va almashish, bemorlarning xavfsizligi va maxfiylikni ta'minlash uchun ishlatilishi mumkin. Blokcheyn, shuningdek, tibbiy tadqiqotlar va klinik sinovlarni kuzatish va tekshirishga yordam beradi.
- **Ko'chmas mulk:** Blokcheyn ko'chmas mulkni sotib olish va sotish, mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazish va mulk tarixini tekshirish jarayonini soddalashtirish uchun ishlatilishi mumkin. Bu fribgarlik xavfini kamaytirishi va ko'chmas mulk bilan bog'liq operatsiyalarda shaffoflikni oshirishi mumkin.
- **Intellektual mulk:** Blokcheyn patentlar, mualliflik huquqlari yoki savdo belgilari kabi intellektual mulkni ro'yxatdan o'tkazish va himoya qilish uchun ishlatilishi mumkin. Bu isbotlangan mualliflikni aniqlashga va intellektual mulk o'g'irlanishining oldini olishga yordam beradi.
- **Ovoz berish:** Blokcheyn elektron ovoz berishni tashkil etish, shaffoflik, xavfsizlik va natijalarni o'zgartirishning mumkin emasligini ta'minlash uchun ishlatilishi mumkin. Bu saylov tizimiga ishonchni oshirishi va mumkin bo'lgan manipulyatsiyaning oldini olishi mumkin.

⁷ https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/annual-national-training-seminar/2018/Emerging_Tech_Bitcoin_Crypto.pdf
⁸ <https://www.gazeta.uz/oz/2022/08/26/blockchain-technology/>

Blokcheyn texnologiyasidan foydalanish maqsadi muayyan foydalanish holatiga bog'liq bo'lishi mumkin, ammo umumiy ma'noda blokcheyn markazlashtirilmagan, shaffof va ishonchli tizimlarni yaratish uchun ishlatiladi. Blockchain-dan foydalanishning asosiy maqsadlaridan ba'zilari:

- **Markazsizlashtirish:** Blokcheyn sizga markaziy boshqaruvsiz tizimlarni yaratish imkonini beradi, bu yerda boshqaruv tarmoq ishtirokchilari o'rtasida taqsimlanadi. Bu tizim xavfsizligi va barqarorligini oshirishi mumkin, chunki bitta nosozlik nuqtasi yo'q.
- **Shaffoflik:** Blokcheyn shaffoflikni ta'minlaydi, chunki barcha tranzaksiyalar va ma'lumotlar o'zgarishlari ommaviy taqsimlangan daftarda qayd etiladi. Bu tarmoq ishtirokchilariga boshqa ishtirokchilarning harakatlarini tekshirish va tasdiqlash imkonini beradi, bu esa ishonchni kuchaytiradi va firibgarlikni kamaytiradi.
- **Ishonchlilik va xavfsizlik:** Blokcheyn ma'lumotlar va tranzaksiyalar xavfsizligini ta'minlash uchun kriptografiyadan foydalanadi. Har bir tranzaksiya tarmoq tomonidan tasdiqlanishi va keyinchalik oldingi blokarga bog'langan blokda qayd etilishi kerak. Bu ma'lumotlarni o'zgartirish yoki soxtalashtirishni juda qiyinlashtiradi.
- **Yaxshilangan samaradorlik:** Ba'zi blokcheyn tizimlari jarayonlarni avtomatlashtirish, vositachilarni olib tashlash va tranzaksiyalarni qayta ishlash tezligini oshirish orqali samaradorlikni oshirishi va xarajatlarni kamaytirishi mumkin.

O'zining afzalliklariga qaramay, blokcheyn texnologiyasining kamchiliklari ham bor:

- **Masshtablilik:** Blokcheyn ko'p miqdordagi tranzaksiyalarni qayta ishlashda masshtablash muammolariga duch kelishi mumkin. Buning sababi, har bir tranzaksiya tarmoq tomonidan tasdiqlanishi va har bir tranzaksiyani blokda qayd etish zarurati, bu jarayonni sekinlashtirishi mumkin.
- **Energiyani talab qiluvchi:** Ba'zi blokcheynlar, ayniqsa, ish isbotlash mexanizmidan foydalanadiganlar, tranzaksiyalarni tasdiqlash uchun katta hisoblash resurslari va energiya talab qiladi. Bu energiya samaradorligi va ekologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.
- **Tartibga solishning yo'qligi:** Blokcheyn texnologiyasi ko'pincha markazlashtirilmagan muhitda ishlaydi, bu esa ijro etish va tartibga solishni qiyinlashtirishi mumkin. Bu iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, jinoyatchilikni nazorat qilish va tartibga solishga rioya qilish bilan bog'liq tashvishlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Aqlli kontraktlardagi xatolar ehtimoli: blokcheynda ishlaydigan aqlli shartnomalar tajovuzkorlar tomonidan ishlatilishi mumkin bo'lgan xatolar yoki zaifliklarni o'z ichiga olishi mumkin. Aqlli shartnomalarni noto'g'ri amalga oshirish mablag'larning yo'qolishiga yoki tizimning ishlamasligiga olib kelishi mumkin.

XULOSA

Blokcheyn texnologiyalari raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish uchun ulkan salohiyatga ega. Ular biznesning turli sohaslarida samaradorlik, ishonchlilik va ishonchni oshirishi mumkin bo'lgan xavfsiz, shaffof va markazlashtirilmagan tizimlarni yaratish uchun yangi imkoniyatlarni taklif qiladi.

Biroq, blokcheyn sohasidagi taraqqiyot va yutuqlarga qaramay, hal qilinishi kerak bo'lgan ba'zi texnik, huquqiy va tartibga soluvchi muammolar mavjud. Blokcheynni masshtablash, ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash, standartlar va me'yoriy-huquqiy bazalarni o'rnatish va an'anaviy tizimlar bilan o'zaro hamkorlik qilish keyingi tadqiqot va ishlarni talab qiluvchi asosiy jihatlardandir.

Keyingi tadqiqot uchun mumkin bo'lgan yo'nalishlarga quyidagilar kiradi:

Masshtablash va samaradorlik: Kelajakda olib boriladigan tadqiqotlar ish unumdorligini yo'qotmasdan ko'psonli tranzaksiyalarni bajara oladigan kengaytiriladigan va samarali blokcheyn protokollarini ishlab chiqishga qaratilishi kerak.

- **Maxfiylik va xavfsizlik:** Blokcheyn foydalanuvchilarning maxfiy ma'lumotlarini himoya qilish uchun ma'lumotlar ishonchliliigi va maxfiyligini ta'minlashi kerak. Tadqiqotlar tizim shaffofligini ta'minlagan holda xavfsizlik va maxfiylikni kafolatlaydigan yangi protokollar va algoritmlarni ishlab chiqishga qaratilgan bo'lishi mumkin.
- **Integratsiya va o'zaro muvofiqlik:** Tadqiqotlar blokcheynning an'anaviy tizimlar va tarmoqlar bilan o'zaro ta'sirini ta'minlaydigan standartlar va protokollarni ishlab chiqishga qaratilgan bo'lishi kerak. Bu turli sohalarda blokcheynni amalga oshirishda o'zaro muvofiqlik va xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi.
- **Huquqiy va tartibga solish jihatlari:** Kelajakdagi tadqiqotlar blokcheynning huquqiy va tartibga soluvchi jihatlarni, jumladan identifikatsiyalash, iste'molchilarni himoya qilish, ma'lumotlarni boshqarish va nizolarni hal qilish kabi jihatlarni ko'rib chiqishi kerak.
- **Yangi ilovalarni tadqiq qilish:** Blokcheyn texnologiyalari hali nisbatan yangi bo'lib, tadqiqotlar blokcheyn muhim foyda keltirishi mumkin bo'lgan yangi dastur sohaslarini topishga, shuningdek, blokcheyn asosida innovatsion biznes modellarini ishlab chiqishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Umuman olganda, blokcheyn texnologiyalari biznesning turli sohalarini o'zgartirish uchun ulkan salohiyatga ega. Keyingi tadqiqotlar va ishlanmalar mavjud cheklavlarni yengib o'tishga va raqamli iqtisodiyotda blokcheynning to'liq salohiyatini ochishga yordam beradi.

Tavsiyalar va blokcheyn texnologiyasi O'zbekistonda

O'zbekistonda blokcheyn texnologiyasini rivojlantirishni quyidagi strategiya va tavsiyalar yordamida rag'batlantirish mumkin:

- **Qulay tartibga solish muhitini yaratish:** O'zbekiston blokcheyn texnologiyasini rivojlantirish uchun huquqiy himoya va aniqlikni ta'minlaydigan qulay me'yoriy-huquqiy bazani ishlab chiqishi va joriy qilishi mumkin. Bunga turli sohalarda, jumladan, moliya tizimi, davlat xizmatlari, xaridlar, sog'liqni saqlash va boshqalarda blokcheyndan foydalanishni tartibga soluvchi shaffof qoidalar va qoidalarni belgilash kiradi.
- **Innovatsiyalar va startaplarni qo'llab-quvvatlash:** O'zbekiston blokcheyn startaplari va innovatsion loyihalarini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga qaratilgan dastur va tashabbuslarni yaratishi mumkin. Bunga moliyaviy yordam ko'rsatish, inkubatsiya dasturlari, ekspertlar va murabbiylarga kirish, yangi blokcheyn yechimlarini ishlab chiqishni rag'batlantirish uchun xakatonlar va musobaqalar tashkil etish kiradi.
- **Ta'lim va xabardorlik:** O'zbekiston ta'lim va blokcheyn texnologiyasidan xabardorlikka sarmoya kiritishi mumkin. Bunga universitet va texnik maktab o'quv dasturlariga blokcheynni kiritish, seminarlar, treninglar va konferensiyalar tashkil etish, kengroq auditoriya uchun onlayn kurslar va ta'lim resurslarini yaratish kiradi.
- **Xususiy sektor bilan hamkorlik:** O'zbekiston xususiy sektor, jumladan yirik kompaniyalar va sanoat gigantlari bilan blokcheyn yechimlarini birgalikda ishlab chiqish va amalga oshirish uchun faol hamkorlikni izlashi mumkin. Bu qo'shma tadqiqotlar va ishlanmalar, tajriba loyihalari, tajriba almashish va bilimlarni uzatishni o'z ichiga olishi mumkin.
- **Blokcheynni davlat xizmatlariga integratsiyalash:** O'zbekiston davlat xizmatlari samaradorligi va shaffofligini oshirish uchun blokcheyndan foydalanishi mumkin. Bu hujjatlarni ro'yxatga olish va autentifikatsiya qilish uchun yagona raqamli platforma yaratish, ovoz berish tizimini takomillashtirish, ko'chmas mulkni ro'yxatga olish jarayonlarini raqamlashtirish⁹ va boshqa davlat tartib-qoidalarini o'z ichiga olishi mumkin.

O'zbekistonda blokcheyn texnologiyasi foydalanishi bir necha sohada keng tarqalgan. Hukumat, blokcheynning potensialidan foydalanishni o'z maqsadlari va strategiyalari bo'yicha ko'rib chiqadi. Quyidagi sohalarda blokchain texnologiyasi foydalanishini ko'rish mumkin:

1. **Moliya sohasi:** O'zbekiston Moliya vazirligi blokcheyn texnologiyasini moliya operatsiyalari, hisob-kitob va omonatlar sohasida qo'llashni o'rganmoqda. Blokcheynning avtomatlashtirilgan va to'liqlikni ta'minlaydigan xususiyatlari moliya tizimini rivojlantirishda yordam berishi kutilmoqda.
2. **Identifikatsiya va xavfsizlik:** Blokcheyn texnologiyasi shaxslarning identifikatsiyasini ta'minlash va ma'lumotlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston hukumati, blokcheynni identifikatsiya sohasida foydalanishni ko'rib chiqadi va shaxslar uchun xavfsiz identifikatsiya tizimlarini rivojlantirishni rejalashtiradi.
3. **Logistika va to'lov sistemalari:** Blokcheyn texnologiyasi logistika sohasida ham foydalanish uchun potensialni ta'minlaydi. Logistika va to'lov tizimlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlarni to'liqligini ta'minlash va transaksiyalarning xavfsizligini oshirish mumkin.
4. **Smart shahar va IoT:** Blokcheyn texnologiyasi Smart shahar (aqlli shahar) va Internet of Things (IoT) loyihalarida foydalanish uchun ham qo'llaniladi. Ma'lumotlarni ajratib turish, ishlab chiqarish jarayonlarini boshqarish, tashqi interfeyslarni optimallashtirish va shahar infrastrukturini boshqarishda blokcheynning imkoniyatlari keng qo'llaniladi.
5. **Kriptovalyuta bozori:** O'zbekiston kriptovalyuta bozorini o'sirishga intilish va kriptovalyuta operatsiyalarini rivojlantirish uchun blokchain texnologiyasidan foydalanishni rejalashtiradi. O'zbekiston hukumati, kriptovalyuta operatsiyalarini to'liqligi va xavfsizligini ta'minlash uchun blokchainning imkoniyatlaridan foydalanishni qo'llab-quvvatlaydi.

O'zbekiston, soniya ularning murakkabligi va iste'moli bilan yaxshi tanilgan Blockcheyn texnologiyasiga katta e'tibor beradi. Hozirgi kunda, O'zbekiston Hukumatining 2018-yilda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasida kriptovalyuta va blokcheyn texnologiyalari qo'llanilishi to'g'risida"gi qonuni bilan, blokcheyn va kriptovalyutalar sohasidagi tartib va imkoniyatlarni belgilash maqsadida to'liq qonunlar o'rnatilgan.

O'zbekiston hukumati, blokcheyn texnologiyasini hukumat tizimlarini rivojlantirish, ma'lumotlarni to'liq muhofaza qilish va tashqi interfeyslarni optimallashtirishning qator muhim vositalaridan biri sifatida ko'rib chiqadi. Bunda, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yilgi qarori bilan "Kriptoaktivlar bozorini rivojlantirishga doir harakatlar strategiyasi" tashkil etildi. Bu strategiya, blockchain va kriptovalyuta sohasidagi loyihalarni rivojlantirish va blokcheynning qo'llanilishi uchun ko'rsatmalarni belgilaydi.

O'zbekistonning bir necha sohada blokcheyn texnologiyasini qo'llashni rejalashtirganligi ma'lum. Misol uchun, O'zbekiston Moliya vazirligi va O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki blokcheynni kriptovalyuta operatsiyalari, hisob-kitob va omonatlar sohasida qo'llagan holda, moliya tizimini rivojlantirishga qaratilgan loyihalarni amalga oshirishda ishtirok etdilar.

Blokcheyn texnologiyasi O'zbekistonning boshqa sohalarda ham qo'llanilmoqda. Uning qo'llash maydonlari o'zaro almashinuvi, jismoniy shaxslarning identifikatsiyasi, ma'lumotlarning to'liqligini ta'minlash, aksiyalar va moliyalarni bozorlarda ijaraga berish, tibbiyot sohasi va boshqalar kabi sohalarga keng tarqalgan. Blokcheynning rivojlanishi va kriptovalyutalar sohasidagi faollik O'zbekistonda yanada o'sishi kutilmoqda. Shuningdek, O'zbekiston hukumati o'zining "O'zbekiston 2030" strategiyasi doirasida blokcheyn va kriptovalyutalar sohasida rivojlantirish va innovatsiyalarni yuksaltishga katta e'tibor beradi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qo'lda tutgan qarorlari va harakatlari orqali, blokcheyn va kriptovalyutalar sohasida xalqaro hamkorliklar va investitsiyalar kengaymoqda. O'zbekiston kriptovalyuta bozorini o'sirish va blokcheynning qo'llanilishi yo'lida katta harakatlar qilmoqda.

Xalqaro hamkorlik: O'zbekiston boshqa davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan tajriba almashish, ilg'or tajribalarni uzatish va blokcheyn sohasida xalqaro standartlarni yaratish uchun faol hamkorlik qilishi mumkin. Bu O'zbekistonning global blokcheyn hamjamiyatidagi mavqeyini mustahkamlashga, xorijiy sarmoya va tajribani jalb qilishga yordam berishi mumkin.

Ushbu strategiya va tavsiyalar O'zbekistonga blokcheyn texnologiyasini rivojlantirishga yordam berishi va mamlakatda raqamli transformatsiyani ilgari surish uchun uning salohiyatidan foydalanishi mumkin. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, ushbu strategiyalarni amalga oshirish davlat organlari, xususiyl sektor, ilmiy muassasalar va xalqaro hamkorlar o'rtasida keng ko'lamli yordam va hamkorlikni talab qiladi.

Foydalanilgan manbalar ro'yxati:

1. <http://kras-science.ru/jour/index.php/nk/article/view/71>
2. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar bo'yicha davlat qo'mitasi (2020). "O'zbekiston blokcheyn yo'l xaritasi 2019-2021", https://invest.gov.uz/storage/files/Blockchain_Roadmap_ENG.pdf
3. <https://uzbekistan.gov.uz/uz/o-uzbekistane/natsionalnye-strategii-i-programmy/strategiya-tsifrovoy-transformatsii-2030/>
4. "O'zbekiston-2030" strategiyasi <https://www.gazeta.uz/ru/2023/09/12/stratery/>
5. <https://www.gazeta.uz/ru/2022/08/26/blockchain/>
6. <https://uzdta.uz/>
7. <https://www.comindware.ru/blog/digital-economy/>
8. <https://cssrzd.ru/news/blockchein-v-logistike.php>
9. <https://www.gazeta.uz/uz/2022/08/26/blockchain-technology/>
10. <https://uz.kursiv.media/2024-01-21/v-uzbekistane-ustanovili-administrativnyu-otvetstvennost-za-nezakonnuyu-pokupku-kripty/>
11. <https://uznex.com/>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.